

4198

I

I.

Ett gammalt ordspråk.

Där ska' va' måtta på allt, sa' den, som skar näsan å se får den
va' får lång.

II.

Slabältorna i Munkarp.

De s.k. Slabältorna söder om Munkarps by voro förr mycket vatten-
sjuka och stodo ibland under vintrarna helt under vatten. Enligt sages-
mannens uppgift ha de en gång långt tillbaka i tiden varit förenad^e
med Ringsjön, som troligen haft betydligt större yta. Vid den stora
Ringsjösänkning på 1880-talet blevo även Slabältorna torrlagda och
utgör^a nu utmärkt åkerjord där varje lantbrukare i Munkarps by har sin
andel.

I sagesmannens barndom då utdikningen ej var företagen, var där
mycket sankt och överallt fanns det gungfly under "svären", som man sa-
de. Denna bestod av rötter och gräs, som låg såsom en matta över det
hela, men var där någon som sjönk igenom var där nästan bottenlöst.

Sagesmannen omtalar, att när han gick i Munkarps skola brukade

Skriv endast på denna sida!

1

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ett gammalt
ordspråk.

Slabältorna i
Munkarp.

pojarna där bilda kedja, och i en rad på 10-15 stycken ge sig ut på gungflyet och hoppa från den ena tuvan till den andra. I Slabältorna fanns en slags gyttja, som bland befolkningen kallades "rödönga" på grund ^{av} sin rödaktiga färg. På Slabälterna växte mycket långt och strävt gräs.

Såsom nämnts hade bönderna i Munkarps by var sin ägolott där och då där växte naturligt hö brukade man skörda detta. Då man högg gräset här skulle fördrängen på den gård lotten tillhörde, som man skördade, gå före och hugga med en lie, vars ^{lie-}blad var två alnar (1,2 m) långt. Denna lie, som var en hela byns tillhörighet, skulle användas för var och en som högg sin lott. För att kunna få höet torrt brukade man på vintern då marken var tillfrusen köra ut ris, på vilket man sedan kunde breda höet till torkning när det var avhugget. Man kunde ej forsla höet därifrån på sommaren, utan man måste lägga en stack och sedan hämta hem det på vintern då det var fruset. Stackarna lades då på ett underlag av ris.

Två torpare i byn hade liksom privilegium att lägga dessa stackar. Den ene lavade och den andra bar höet i en brya till stacken. Då ~~en~~

När gubben kom på huvudet i kärret.

den, som bar buan, en gång hade kommit upp i stacken med denna, råkade den falla ned på sidan på den ganska höga stacken, varför gubben försökte få fast den. Det bar sig emellertid inte bättre, än att han föll huvudstupa ned från stacken, och då han nådde botten gav gungflyet vika och han körde huvudet genom den s.k. "svären". Axlarna togo emot så han ~~hans~~ sjönk ej längre, men han kunde ej taga sig själv upp, utan den som var i stacken måste gå ned och draga upp honom, vilket lyckades.

När kvarnen Bromölla blev byggd, och ån i följd därav dämades upp steg vattnet i Slabältorna, men såsom nämnts blevo kärren odlingsbara vid Ringsjöns sänkning. Jorden är mycket bördig särskilt jämfört med den övriga ganska höglända och grusiga jorden längre uppåt skogen.

Sagesmannen omtalar, att 1826 skall det ha varit så torrt, att man kunde köra på de då ej utdikade kärren ^{under} sommaren.

III.

Christoffer Ernstsson i Hallaröd.

Å Hallaröd N:o 1, bodde en släkt, som härstammade från släkten Lax-
mand. Ägarna till denna gård hade i många led växelvis hetat Cristoffer
Ernstsson eller Ernst Christoffersson. Den näst siste av de manliga

Christoffer
Ernstsson
i Hallaröd.

arvingarna till denna gård hette Christoffer Ernstsson. Denne var känd såsom en lugn något originell bonde. Bl. a. berättas om honom, att han alltid gick klädd i mössa och kunde ej förmå sig att taga hatt på ej ens vid begravningsstillfällen. Hans lugn lät ej sällan rubba sig och hans torra dräpande svar voro omtalade och kända.

Sålunda omtalas, att han en gång mötte en drucken person, som skrek och höjtade, och bland annat skrek till C.E. att han skulle köra ur vägen. Detta måste han göra för att ej bli nerkörd, men då han kom mitt för den druckne stannade han och sade, "De va nästan får meed begärt!" Så körde han igen men uttrycket gick vidare.

En gång hade E.C. varit resande i Lund. På resan hem fick han på tåget sällskap med en person som sade sig ha varit i Tyskland. Denne, som var något överförfriskad, började prata med E.C. och höll ett synnerligen ingående förhör med honom angående hemvist, familj m.m. Då E.C. besvarat en del frågor, ansåg han sig ha rätt att fråga ut honom och fick då veta, att han vistats i Tyskland, men han hade en fästmö i Osby och hon hade skickat pengar till honom för att han skulle kunna resa hem.

När E.C. hörde detta sade han, "De va en bra dum fästemö, som

54198

vell betala penga fårr å få hem ett svin!"

IV.

Ordspråk.

"De e åppeden mad å ha svin,sa den som slajta grisen."Detta skulle betyda,att det var ej vidare lönande att ha/svin.

"Den,som e sjug,ska säl ta sin medicin." Ett ordspråk,som betecknar att en person,som gjort en dumhet,får själv stå för följderna.

V.

Hurrevinden.

Det var en allmän tro,att det var farligt att komma in i en s.k. "hårreveng" (virvelvind), ty den kunde medföra sjukdom eller andra menliga följder.

För att skydda sig mot faran skulle man spotta tre gånger och säga,"tvi,tvi,tvi,hårreveng!" Spottade man inte,skulle man kasta en fällkniv in i virveln för att medelst stålet skydda sig.En gång gjorde en person detta,men kniven träffade en gumma,som ryckt med av vinden och kommit in i virveln.Om en person träffats av någon hastigt på

Skriv endast på denna sida!

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ordspråk.

Hurrevinden.

kommen väck eller dylikt kunde det händas att man sade, att den e kamma
med ud får nåd i vengen!

VI.

En historia om "onda bettet"

En historia om
"onda bettet!"

"On-da bettet", var såsom bekant en svårartad och ofta långvarig
fingersjukdom, som ofta började utan att den sjuke kunde ange någon
orsak till det onda.

Sagesmannen omtalar emellertid en historia där orsaken till
sjukdomen ~~hxxx~~ var bekant.

Twoå pojkar x i Hallaröd voro kära i samma flicka. Hon höll god
min med båda, och en gång bar det sig ej bättre än att båda råkade
komma och hälsa på på en gång, varför de råkade i luven på varandra
och under bataljen bet den ene den andre i fingret.

Såret var elekartat och ville ej läkas, ^{de} utan det tog ett halft
år innan det blev riktigt ~~ka~~ bra. När någon frågade den bitne, ~~xxx~~
vad han hade gjort vid fingret svarade han, "de e ona beded!"

De kan tilläggas att han blev i alla fall den som fick flickan.

7 4198

VII.

När man trodde att korna voro förtrollade.

Såsom i annat sammanhang omtalats trodde man mycket på s.k. mjölkaharar, vilka troddes mjölka korna. Det kunde öven hända att man rent av trodde, att korna voro förtrollade om ~~det hände, att~~ man ej tyckte att de mjölkade så mycket, som man hade beräknat och då var det ej sällan, att någon granne misstänktes ^{att ha gjort något} för ~~otyget~~. För den skull vände man sig vanligen till någon s.k. klok för att få reda på orsaken.

På en gård i Munkarp ~~hände det, att man~~ ^{man} tyckte sig ej få nog smör av grädden och för den skull trodde man, att kor eller mjölk var förtrollad. För att få reda på orsaken till detta, vände man sig till en klok gubbe i Sandåkra vid Hässleholm.

Denne sade, att de skulle röka under korna med fnöske och dyvelstreck eller rätt torrt trä. När de så hade rökat skulle de lägga märke till vem, som först kom till gården, för den var det, som förorsakat otyget.

Under tiden rökningen pågick kom en torpare på besök och då han ej fann någon inne i stugan, gick han intet omt anande till stallet.

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När ~~man~~ trodde
att korna voro
förtrollade.

Här var dörren låst och då ägären kom och öppnade och fick se gubben, sade han, "E de du din bov"? Då mannen undrade vad som stod på, fick han förklaringen men han stod naturligtvis ^{anför} utan saken.

VIII.

Den förtrollade symaskinen.

Det var ej enbart människor och djur, som troddes kunna bli förtrollade, utan även döda ting ansågs kunna träffas av trollrikonster.

Sålunda omtalar sagesmannen, att en skräddare i Munkarp hade en symaskin, som han trodde var förtrollad, ty tråden fnurrade sig och han kunde ej få den att sy ordentligt. För att få rätt på otyget vände han sig till ovannämnde kloke gubbe i Sandåkra, "Jens i Sånagra" och hörde hur han skulle förfara för att få maskinen till att sy ordentligt. Även denna gång ordinerade han rökning med dyvelstreck och fnöske, vilket skräddaren gjorde och sedan trodde han att maskinen blev bra av detta.

IX

När kolmilan sprängdes.

En gubbe, som bodde i Nyrup, hade lagt en kolmila i Nyrups skog,

Skriv endast på denna sida!

Den förtrolla
de symaskinen.

När kolmilan
sprängdes.

4198

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det var nämligen vanligt förr i dessa trakter att man brände träkol.

Ett par pojkar, som visste var milan var belägen, ville ställa till ett spektakel för gubben. De gingo därför dit och urholkade en stock, som de sedan fyllde med krut och ~~lädade~~ lade med en propp för hålet. Sedan lade de in stocken igen bland de andra i milan, upplagda stockarna, och ~~sedan~~ ^{sedan} lade ^{de} sig på lur ett stycke därifrån ^{för att} ~~och skulle~~ se hur det gick.

Om en stund kom gubben till milan och tände på och ordnade så, att allt blev väl packat, så att där ej kom luft så att lågorna slog upp ^{sa att} ~~en~~ hela milan brann upp. När gubben uträttat, vad han skulle, gick han ned och fortsatte sedan att pyssla kring milan. Rätt, som han gick, flög milan i luften och stockarna flögo åt alla håll och det, som blev kvar, brann naturligtvis ned. Gubben blev rädd och sprang sin väg, i tron att det var hin håle själv, som drev sitt spel.

När hans son talade om händelsen såde han, "Vi hade en hänn, som vi hade tjöpt i Gönga härad, hon blaj så rädd får smällen, så hon sprant te Gönga härad ijen å vi hade svårt får å fau na hem ijen. Far hörde härr f-n sad i tjarred å grina!" De trodde fullt och fastx att det var den

lede, som utfört spektaklet, och hade ej någon tanke på att det var pojkarnas verk, så stark var tron på att övernaturliga krafter drevo sitt spel.

X.

Valborgsmässoeld på Gällaberg.

Gällaberg är en bergknalle i trakten av Röstånga, som höjer sig ganska skarp[†] över omgivningen. På detta berg omtalar sagesmannen, att Valborgsmässoeldar brukade tändas. Detta tillgick så, att ett större hjul virades med halm och sedan indränktes detta med tjära, varefter det placerades på en ställning på toppen av berget, varifrån det syntes vida omkring. (Det kan omtalas, att den flygfyr, som under sommaren är placerad på toppen av Gällaberg, synes ända till Höör så naturligtvis lys-te Valborgsmässoelden vida omkring.) När det hade fått riktigt fart att bränna, släpptes det ned från ställningen och så fick det rulla ned för berget i därför särskild huggen gata.

Lk

N. Munkarp.

Uppf. av Helga Persson 1933.
Höör

ber. Lars Persson
f. 1860 i N. Munkarp.

Valborgsmäs-
speld på Gäl-
laberg.